

УДК 391(=161.2):316.347

Марина Олійник
(Київ)

ЕТНОКУЛЬТУРНА ЗНАКОВІСТЬ СУЧАСНОГО НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНОГО ВБРАННЯ УКРАЇНЦІВ

У статті розглянуто побутування одягу з національними маркерами в сучасних міських реаліях. Досліджено його етнокультурну знаковість на основі опитування жителів Києва у 2014–2016 роках.

Ключові слова: українське вбрання, міська повсякденність, етнокультурна знаковість одягу.

В статье рассматривается бытование одежды с национальными маркерами в современных городских реалиях. Исследуется ее этнокультурная знаковость на основе опроса жителей Киева в 2014–2016 годах.

Ключевые слова: украинская одежда, городская повседневность, этнокультурная знаковость одежды.

The existence of nationally marked clothes in modern urban realities is considered in the article. Its ethnic and cultural symbolic meaning is studied on the basis of a survey of Kyiv inhabitants in 2014–2016.

Keywords: Ukrainian clothes, urban everyday life, ethnic and cultural symbolic meaning of the clothing.

Ви́раження української ідентифікації є найвпливовішим чинником відродження використання вбрання з українськими маркерами в період розбудови незалежної України. Розвиток суспільної національної самосвідомості українців знайшов свій відбиток у творенні двох революцій – Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2013–2014 років. Життя українського сьогодення визначає проведення АТО на Сході України, на частині тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. Використання вбрання з національними ознаками стає важливим виразником етнічної ідентичності для сучасних українців.

Традиційний український одяг розглядається як особливий інструмент конструювання національної ідентифікації в працях ХХ – початку ХХІ ст. У 1923 році Б. Лепкий написав статтю «Народне вбрання», яку за збереженим рукописом було надруковано 1989 року в нью-йоркському діаспорному виданні [16]. Автор порушив питання ширшого використання в побуті традиційного одягу, який на початку ХХ ст. замінювали на загальноєвропейське вбрання. Народна ноша разом з мовою, школою та церквою «є одною з прикмет нашої національної окремішності», тому автор закликає за-

лучати нові матеріали для виготовлення одягу, подібного за кроєм та оздобою до народного вбрання. Провідниками цього процесу мали бути панночки і вчительки, які б подавали приклад для наслідування селянству. У 1992 році С. Павличко в літературному есе «Роздуми про вуса, нав'язані одним оповіданням Олекси Стороженка» здійснила спробу виявити особливу моду на національне позначення серед українських письменників [21, с. 467]. Їхня зовнішність і національні елементи в одязі, на думку авторки, є не просто вираженням смаку, вони відображають світоглядну позицію. С. Павличко порушила питання дослідження українського знака-коду в зовнішньому вигляді. У 1993 році на конференції в м. Хмельницькому у своїй доповіді Г. Покотило і З. Тканко зауважили, що український одяг (разом з мовою та піснею) слід зараховувати до категорій, які закладають фундамент національної ідентичності у свідомості українців [22]. У 2006 році вийшла стаття О. Матюхіної, у якій зібрано та проаналізовано історичні факти використання складових народного строю серед містян з метою вираження демократичних поглядів та національної самоідентифікації наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. у Франції, Чехії, Польщі, Норвегії, Фінляндії та Україні [18]. С. Єкельчик 2006 року на основі

методів семіотики вивчав вбрання українців другої половини XIX ст. [13], а 2010 року в Україні вийшло друком його дослідження за цією проблематикою [14]. Автор визначив, що для інтелігенції український одяг був частиною «комунікативного коду», який указував напрям розбудови українського суспільства. На думку дослідника, український костюм включав компоненти двох типів: селянського та історичного козацького вбрання. Перший тип виражав єднання з простим народом, другий – відтворення права на власну історію. Цікавою є праця історика О. Вільшанської, яка дослідила національний контекст у повсякденному житті міст України наприкінці XIX – на початку XX ст. Учена дійшла висновку, що українське вбрання використовували, поперше, для символічного фотографування, що було популярне в колах інтелігенції, по-друге, для вираження української самоідентифікації через одягання вишиванки з міським костюмом, по-третє, для задоволення потреб в одязі серед частини селянства та за вимогами міської моди [11, с. 118]. Важливою для нашої тематики є розвідка Г. Макогін, яка проаналізувала використання народної носі міським населенням Галичини в другій половині XIX – на початку XX ст. Авторка справедливо пов'язує це явище з поширенням хвилі романтичного захоплення народною культурою після революційних подій у Європі в 1848–1849 роках, які ввійшли в історію під назвою «Весна народів» [17, с. 60]. Значимою для нашої роботи є розвідка Т. Шептицької «Національне вбрання як маркер історичної пам'яті народу й роду в українській літературі першої третини XX ст.» [26]. На основі вивчення літературних творів авторка доводить, що традиційне вбрання українців стало певним соціокультурним кодом вираження проукраїнських переконань, а його використання в побуті стримувало асиміляцію з російсько-радянською ідентичністю. У 2014 році надруковано монографію Г. Бондаренко, у якій розкрито трансформацію складових українського етнокультурного життя [7]. Авторка порушує питання дослідження індикаторів сучасної ідентичності, наголошує на тому, що українське традиційне вбрання слугує важливим етноідентифікаційним маркером, а народна вишивка інтерпретується

як національний визначник [7, с. 46–49]. Проблему дослідження безпосередньо народного вбрання, яке «підкреслює національну ідентичність, є носієм традиції» українців, порушує Л. Пономар [24, с. 22]. Авторка аналізує сучасну ситуацію використання народного одягу, звертає увагу на необхідність дослідження інтернет-сторінок з рекламою його сучасних форм. Н. Хома порушує питання дослідження політичної реальності через сучасний традиційний та модний одяг. Автор, аналізуючи опитування 200 студентів Львівського національного університету імені Івана Франка, доходить висновку, що «якщо вишиванка беззаперечно сприймається громадськістю як символ вічного (“вишиванка – це те, що не вийде з моди”, “це урочистий одяг не на щодень”), то одяг із патріотичними принтами має повсякденне сприйняття як елемент буденного гардеробу» [25, с. 138]. Опрацювання історіографії засвідчило, що дослідження етнокультурної знаковості сучасного національно маркованого вбрання є актуальним завданням для етнологічної науки. Проте досі не досліджено ставлення до такого одягу сучасних містян різних вікових груп на прикладі конкретного міста.

Нами було проведено опитування серед жителів Києва з травня 2014 року по квітень 2016 року. Загалом було опитано 103 респонденти, які відповідали основним віковим групам чоловіків та жінок. Нас цікавили відповіді як корінних киян, так і уродженців інших міст і сіл. Розмови з мігрантами дозволили простежити впливи культурних традицій побуту різних регіонів України на сучасну етнокультуру Києва. Спілкування відбувалося за різних соціальних обставин, як за попередньою згодою з інформатором, так і безпосередньо при знайомстві. Значна частина матеріалу була записана під час проведення публічних заходів: Всесвітнього дня вишиванки, Дня Києва, Дня знань та інших акцій масового характеру. Розмова тривала до 1,5 години, залежно від готовності інформатора до спілкування. Було розроблено спеціальний запитальник для збирання інформації про персональний досвід респондента щодо використання одягу з українським позначенням, визначення шляхів його придбання і соціальних обставин використання, особистої оцінки значимості цього

вбрання в житті людини. Для нас також було важливо дізнатися, коли саме український одяг увійшов до повсякденного вжитку респондента.

Перша хвиля використання вбрання з українським позначенням у повсякденному житті, яка набула ознак масової культури, припадає на 2005–2013 роки. У приватному житті виникає тенденція відзначати дні народження, ювілеї, корпоративні свята в національному стилі, який передбачає вдягання українського вбрання, найчастіше вишиванки: «Уже після 2000-го, дець у ці роки у нас з чоловіком було 25-річчя нашого шлюбу, і ми зробили такий день народження в стилі українському – “Вечори на хуторі близь Диканьки”. Я була Оксана, всі ми були в українських сорочках, я сказала, щоб всі прийшли, в кого є, бажано, щоб всі прийшли в українському одязі» [6, арк. 13]; «Це день народження мого сина, син у мене вже дорослий, і він сказав: “Ми ідем в ресторан в народних традиціях, всім бути в дрес-код – одяг такий народний”. Це було років 5. Да, тоді йому було 45 років, і я одягла ту сорочку» [4, арк. 19]; «Оце у Михайлевича було зібрання [приватна зустріч. – М. О.], я не знаю, хто додумався, але теж, щоб в сорочках, ну то приїхали всі. Знали, що у Ріти немає, у цієї Михайлевича [дружини. – М. О.], то Зоя привезла їй сорочку» [1, арк. 118]. Нині український одяг входить у сучасний побут, має святкове, повсякденне та обрядове призначення.

Формується урбаністична традиція вдягати компоненти українського народного строю та новий модний одяг у національному стилі при певних соціальних обставинах: на День Незалежності України, День Конституції, День знань, День Києва, День вишиванки тощо. На сьогодні можна впевнено констатувати, що українська вишиванка стала дієвим інструментарієм виховання національної самоідентифікації через використання її як святкового вбрання для проведення шкільних заходів. Новою урбаністичною традицією стало використання української вишиванки серед учителів, учнів та їхніх батьків при відзначенні свят Першого та Останнього дзвоника. Наприклад, у спеціалізованій школі № 92 імені Івана Франка на святі Першого дзвоника 2014 року учні у вишиванках виконали

естрадно-рок-н-рольний номер «Дикі танці», а вчителі київської спеціалізованої школи № 53 2015 року започаткували традицію виступати Першого вересня в українських вишиванках з художньо-танцювальними композиціями перед учнями й батьками. Цікавим етнокультурним феноменом є відзначення Дня української вишиванки. Це явище переросло в нову святкову традицію повсякденного життя сучасної України, поширилося за її межі в інші країни з активними емігрантськими українськими громадами. У 2006 році Леся Воронюк, студентка Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, запропонувала вдягати вишиванку в третій четвер травня в студентському колі, а 2008 року її ініціатива була підтримана іншими навчальними закладами України, 2016 року до свята долучились українці з понад 50-ти країн.

Особливого значення для сучасних українців набули героїчні та водночас трагічні події відстоювання демократичних засад і територіальної цілісності України у 2013–2016 роках. Друга хвиля національного відродження припадає саме на 2013–2016 роки, коли підняття національної самосвідомості знайшло своє вираження через використання одягу з українськими маркерами. Проведене нами опитування дозволило зібрати інформацію, яка відображає внутрішні мотиви, соціальні ситуації та часовий проміжок використання вбрання з українським маркером. Переважна частина опитаних наголошувала, що через одягання українського вбрання вони виражають національну ідентифікацію: «Ми патріоти, ми любимо Україну, і ось якраз вишиванка – це якраз, мені здається, символ України, символ любові до України» [3, арк. 14]; «Український одяг для мене значить пам'ять про те, що ми є українці, <...> ми взагалі є, ми маємо місце на цій землі. Ми позначаємо себе так» [3, арк. 39]; «Наша вишиванка і наша мова – це і є ідентифікація нашої української нації» [4, арк. 30]. Респонденти наголошують на необхідності через українське вбрання виразити свою позицію щодо історичних випробувань, які випадають на долю нашої держави: «Насправді вишиванку я купила після цих подій на Майдані, <...> я пишаюсь за нашу Україну, дуже за неї вболіваю» [3, арк. 34]; «В державі такий

неспокій, <...> тому я одіваю і в будній день, і в любий день одіваю» [3, арк. 36], «Треба <...> бути патріотами, показувати, що ми український народ» [3, арк. 40]; «Для мене це не просто, ну, знаєте, такий одяг, який красивенький, який можна надіти. За цим одягом зараз в мене такі болісні <...> співчуття, тому що те, що відбувається в зоні АТО, гинуть наші хлопці українські, і те, що відбувалося під час подій на Майдані» [3, арк. 47]. Для частини російськомовних українців одягання вишиванки є доступним і виразним способом маніфестувати українську самоідентифікацію: «Коли я вдягаю вишиванку, я показую, що я українка, в житті я спілкуюсь російською мовою, бо так склалося, що я з русифікованого міста, і для мене це спосіб показати, що я українка, що я люблю Україну» [3, арк. 65]. Таке демонстративне використання вбрання з українською ідентифікацією в широких масах сучасних українців розглядається нами як внутрішня необхідність артикуляції та підкреслення національної ідентичності та навіть етнокультурної самодостатності. Явище розповсюдження українського вбрання слід розглядати як наслідок заміни радянської ідентифікації українською. Проведення масових акцій на зразок параду вишиванок у південних містах України, де проживає значна частина російськомовного населення, є вираженням громадянської відданості Батьківщині та певним імунітетом на поширення сепаратистських намірів. Наприклад, 2014 року в м. Одесі проведення маршу у вишиванках відзначилося великою численністю, а в м. Маріуполі на ході у вишиванках висувалося гасло «У вас танки, а у нас вишиванки!» [19]. Під час незаконного ув'язнення в Росії політичні в'язні Надія Савченко та Микола Карпюк одягали вишиті сорочки, які символізують їхній зв'язок з Україною [20]. Вишиті сорочки передають волонтери для воїнів АТО [8], проводяться акції «Вишиванка проти війни» на рівні навчальних закладів та певної місцевості. У напружені моменти історичних випробувань загострюється значення етнічної складової інформаційного навантаження традиційного українського вбрання. Тому саме патріотична громадянська позиція для багатьох стала тим внутрішнім мотивом, який спонукав одягнути вишиванку, яка є адаптованим

до міського використання компонентом українського строю. Слід зауважити, що розповсюдження вбрання з національним маркером стало певним етнокультурним вибором широкого загалу між свідомістю «проукраїнською» та «антиукраїнською»: «Потім це і показник до своєї позиції національної, тому що якщо людина якось себе виражає. Там, антиукраїнські якісь ідеї, то вона, думаю, напевне, не вдягне все-таки цю вишиванку» [3, арк. 108]; «Ну вот сейчас моя кума отдала мне свою вишиванку, она представительница Луганской области, и она таких сепаратистских настроений. Ей муж подарил вышиванку, она из Луганска и жила в Киеве, но вернулась в Луганск, в Луганскую народную республику. Ну, отдала со словами: “Никогда не носила, а теперь и недавно носить не буду”. Это был сентябрь 2015 года» [5, арк. 19]; «3 патріотичних почуттів [одягали вишиванку. – М. О.], що ми українці рускомовні, рускомовні українці» [2, арк. 48–49]; «И если у нас есть такая возможность, как идентификация себя как нация украинская и с помощью вышиванки – дай Бог, чтобы каждый ходил в вышиванке и чувствовал себя при этом украинцем» [2, арк. 71].

Для частини українців національний одяг насамперед є транслятором традиційної народної культури, її самобутності [3, арк. 23, 60; 4, арк. 66]. Серед опитаних киян важливим мотивом використання ними народного вбрання є відчуття духовного зв'язку з традиціями свого роду, тому часто респонденти наголошували, що вишиванку носили їхні бабусі й дідусі, прабабусі та прадіди [3, арк. 66, 78, 89].

Вишиванка в сприйнятті сучасних українців слугує для них певним оберегом: «Взагалі це оберег, колись же використовували вишивку як оберег, це, на мою думку, надає якоїсь впевненості, тебе відрізняє від інших, і коли ти дуже приземлений, і коли в тебе поганий настрій, можна одягнути і почувати себе людиною з іншого світу» [3, арк. 84]; «Для мене дуже важливо, що ця сорочка вишита руками моєї дружини. В мене була ситуація, де, можливо, вона мені врятувала життя. Тому це дуже важливо, що вона є якби її за це ціною, я знаю, що вона вклала в це свою любов, позитивні різні емоції» [3, арк. 127]; «Цей одяг, він незвичайний, по-перше, по-друге, мабуть, обереговий»

[2, арк. 4]; «Це не просто одяг, а одяг, який наповнений змістом, якимись певними символами і оберегами, які властиві саме нам» [6, арк. 34]. За даними соціологічного опитування групи «Рейтинг», проведеного в листопаді 2014 року серед 2400 українців з усіх регіонів України, 29 % мають вишиванки і для 71 % з них вона має оберегове значення [23]. Використання вишиванки як оберега є цікавим етнокультурним явищем, яке потребує глибшого вивчення в контексті сучасної міфологічної свідомості. На даному етапі дослідження ми можемо тільки зафіксувати, що оберегова функція народного одягу виокремлюється нашими сучасниками як особисто для них важлива. Під час відзначення Дня вишиванки 2015 року було реалізовано проект «Подаруй вишиванку захиснику», що мав на меті виразити моральну підтримку бійцям АТО через передачу їм вишиванки як оберега [10].

Високий мистецький рівень українського вбрання є показником його значимості для частини опитаних: «Мені вишиванка просто сама по собі дуже подобається, я її вважала завжди модною, і я захотіла її собі купити» [3, арк. 28]; «Дуже багато цікавих речей, які на дуже високому мистецькому рівні. <...> Це були шедеври, вони й є шедеври, тому от я захоплююсь» [4, арк. 21–22]. Часто респонденти наголошували на вираженні української ідентифікації через одяг, водночас на друге місце вони ставили його естетичні якості: «Це як елемент нашої ідентифікації і це просто приємно для ока нашого, мені здається, для ока української людини бачити нашу вишивку» [1, арк. 134]; «Показати, що це наш одяг національний, який і гарний, і зручний, і святковий в той же час» [4, арк. 13]. Саме на високих естетичних якостях української вишиванки наголошував в інтерв'ю 2012 року газеті «День» відомий дисидент Є. Сверстюк: «Для мене вишиванка є естетичним одягом, а не політичним. Я люблю гарну вишиванку, лягну сорочку – від них, як і від доброї пісні, радіє серце» [9].

Нами також було зафіксовано використання української вишиванки серед інших етнічних груп, які проживають в Україні. Вираження поваги до українського народу стало основним мотивом для вдягання вишиванки: «Я просто дуже люблю все українське, насправді я дуже люблю,

коли дівчата одягаються в оці всі костюми, я просто обожаю, вірменські теж дуже красиві, але українські які душевні, я завжди мріяла, я навіть на останньому дзвіночку була у вишиванці» [3, арк. 72]; «Потому что я живу здесь, это из-за ситуации в Украине. Мой муж работает здесь от Европейского союза, и мы здесь по работе и из-за ситуации здесь, <...> я понимаю, что здесь, в Украине, это очень важно сейчас, но, например, как в Швеции, для нас это не очень важно, потому что <...> у нас нету этого» [3, арк. 104–105]. У жовтні 2014 року Саїд Ісмагілов, муфтії Духовного управління мусульман України, розмістив у соціальній мережі свою фотографію в українській вишиванці та конфесійному мусульманському вбранні [12]. Ці факти дають підстави стверджувати, що українська вишиванка як головний елемент народного строю, крім виконання функції вираження етнічної ідентифікації, ще й стала символом виявлення загальноукраїнської ідентичності української нації, що складається з українців та інших етнічних груп, які є громадянами нашої держави.

У визначенні основного смислового навантаження українського вбрання, яке побутує в міських реаліях, нашими інформаторами був виокремлений загальноукраїнський інформативний контекст. Для нашого дослідження важливо простежити зміни в сприйнятті суспільством українського одягу. Цінними для порівняння з нинішньою ситуацією є результати етносоціологічного дослідження 2005 року О. Косміної, яка дійшла висновку, що «в свідомості сучасного покоління міська одягова культура залишається поза межами усвідомлення її як вагомий складової національної ідентичності. Відповідно українське традиційне вбрання фіксується у звуженому діапазоні, обмежуючись лише рівнем сільської традиції» [15, с. 34]. У сьогоденні усвідомлення значення українського вбрання в суспільній свідомості вийшло з направляючих винятково «сільських» культурних зв'язків. Наше дослідження, проведене у 2014–2016 роках, засвідчує, що інформативне навантаження українського вбрання, яке побутує в сучасних реаліях, набуло чіткого оформлення вираження української ідентифікації для його етнічних носіїв та проукраїнської патріотичної позиції гро-

мадян України, які є представниками інших національностей.

Отже, на урбаністичному етапі розвитку українського вбрання найпоширенішим компонентом традиційного строю, який побутує, є вишиванка. Для сучасних містян інформативне навантаження українського одягу відображає національну ідентифікацію, зв'язок з народною культурою, традиціями свого роду, оберегові властивості вбрання та високий рівень його мистецького виконання. Для значної частини українців Революція Гідності та захист суверенітету нашої держави через проведення АТО на Сході України й героїчні вчинки патріотів – захисників своєї Батьківщини – стали переломним моментом усвідомлення української самоідентифікації, яка спонукала їх зовнішньо виразити солідарність зі своїм народом через одягання вбрання з українськими маркерами.

На цьому етапі розвитку українського традиційного одягу спостерігається посилення впливу функції вираження етнічної належності, до того ж загальноукраїнська ідентифікація домінує над регіональною в побутуванні сучасної української вишиванки, а для представників інших етнічних груп використання української вишиванки є вираженням проукраїнської громадянської позиції.

Джерела та література

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України (далі – АНФРФ ІМФЕ), ф. 14-5, од. зб. 857.
2. АНФРФ ІМФЕ, ф. 14-5, од. зб. 858.
3. АНФРФ ІМФЕ, ф. 14-5, од. зб. 859.
4. АНФРФ ІМФЕ, ф. 14-5, од. зб. 861.
5. АНФРФ ІМФЕ, ф. 14-5, од. зб. 862.
6. АНФРФ ІМФЕ, ф. 14-5, од. зб. 863.
7. *Бондаренко Г.* Українська культура в контексті глобалізаційних викликів / Галина Бондаренко. – Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2014. – 226 с.
8. Вишиванка на війні: воїни АТО вразили незвичним амплуа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://24tv.ua/vshivanki_na_viyuni_voyini_ato_vrazili_nezvichnim_amplyua_n577049.
9. Вишиванка – одяг політичний [Електронний ресурс] // День. – 2012. – Режим доступу :

<http://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/vshivankavanka-odyag-politichniy>.

10. Вишиванка-оберіг кожному солдату від жінок-Берегинь України [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B3-%D0%BA%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%B0%D1%82%D1%83-%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BA-%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BD%D1%8C-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-709746895741659/>.

11. *Вільшанська О.* Повсякденне життя міст України кінця XIX – початку XX ст.: європейські впливи та українські національні особливості / Оксана Вільшанська. – Київ : НАН України, Ін-т історії України, 2009. – 171 с.

12. Духовний лідер мусульман Донбасу на честь Курбан-байраму вдягнув вишиванку (фотофакт) [Електронний ресурс] // Еспресо. – 2014. – Режим доступу : http://espreso.tv/news/2014/10/04/dukhovnyu_lider_musulman_donbasu_nosyt_vyshivanku.

13. *Екельчик С.* Человеческое тело и национальная мифология: некоторые мотивы украинского национального возрождения XIX века / Сергей Екельчик // Ab Imperio. – 2006. – № 3. – С. 23–54.

14. *Екельчик С.* Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття / Сергій Екельчик. – Київ : КІС, 2010. – 267 с.

15. *Косміна О.* Українське традиційне вбрання в сучасному урбаністичному середовищі (з досвіду етносоціологічного дослідження) / Оксана Косміна // Етнічна історія народів Європи : зб. наук. пр. – 2006. – Вип. 21. – С. 29–34.

16. *Лепкий Б.* Народне вбрання / Богдан Лепкий // Наше життя. – 1989. – № 6. – С. 5–6.

17. *Макогін Г.* Народне вбрання як національний символ еволюції народного одягу в системі культури (друга половина XIX – початок XX ст.) / Ганна Макогін // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – 2011. – Вип. 23. – С. 59–64.

18. *Матюхіна О. А.* Національний стиль в одязі як вираз національної самосвідомості / О. А. Матюхіна // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. – 2006. – № 1. – С. 142–148.

19. Мегамарш у вишиванках. Одеса. День конституції 2014 [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=kGwKuxK8Bbg>.

20. МІД: Савченко можуть вернуть в Україну до лета [Електронний ресурс] // Укроп-NEWS. – 2016. – Режим доступу : http://ukropnews.com/news/MID_Savchenko_mogut_vernut_v_Ukrainu_do_leta_15991.html.

21. Павличко С. Роздуми про вуса, нав'язні одним оповіданням Олекси Стороженка / Соломія Павличко // Теорія літератури. – Київ : Основи, 2002. – С. 463–471.

22. Покотило Г. М. Народний одяг як історична пам'ять етносу / Г. М. Покотило, З. О. Тканко // Матеріали другої науково-практичної конференції, присвяченої 500-річчю М. Хмельницького. Культура Поділля: історія і сучасність. – 1993. – С. 156–158.

23. Поліщук Н. Ставлення українців до вишиванки – іконографіка соціологічного дослідження [Електронний ресурс] / Назарій Поліщук // Info-Light. – 2014. – Режим доступу : <http://info-light.org.ua/content/stavlennya-ukrayinciv-do-vyshivanky-infografika-sociologichnogo-doslidzhennya>.

24. Пономар Л. Г. Сучасний контекст функціонування народного вбрання: традиції, новації та перспективи / Людмила Григорівна Пономар // Традиційна культура України ХХІ століття як складова культурної політики: сучасний стан, загрози, перспективи : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 21 жовтня 2016. – Київ, 2016. – С. 22–27.

25. Хома Н. М. Символізація політичної реальності: тіло й одяг як самоідентифікаційне вираження / Наталія Михайлівна Хома // Політичні інститути та процеси. – 2016. – Вип. 1. – С. 132–139.

26. Шептицька Т. Л. Національне вбрання як маркер історичної пам'яті народу й роду в українській літературі першої третини ХХ ст. / Т. Л. Шептицька // Наукові записки Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». – 2010. – Вип. 122. – С. 99–103.

SUMMARY

The authoress of the article has interrogated 103 respondents conforming to the main age groups of men and women during the field study in Kyiv from May, 2014 to April, 2016. She has taken an interest in the answers of both indigenous citizens of Kyiv and natives of other cities and villages. A considerable part of the material has been recorded during the public events, such as the World Day of Embroidered Shirt, the Day of Kyiv, the Day of Knowledge and other mass actions. A special questionnaire has been developed to collect the information concerning the respondents personal experience as for the use of clothing with Ukrainian symbols, the definition of ways of its buying and the social circumstances of use, personal evaluation of its significance in human life. It is also important to find out the moment of life when the Ukrainian clothing has become a part of the respondent everyday life. The conducted research has shown that the embroidered shirt is the most widespread component of the traditional clothing. For modern city inhabitants the ethnic and cultural sense of Ukrainian clothing reflects the national identity, connection with folk culture, family traditions, protective features of clothes and its high level of artistic performance. The Revolution of Dignity and the protection of the sovereignty of the Ukrainian state through the holding of the ATO in the East of Ukraine and the heroic deeds of patriots and defenders of their homeland have become a turning point in the Ukrainian self-identification understanding. It has encouraged them to express their solidarity with people dressing clothes with the Ukrainian marker. The increase of the influence of the ethnic belonging expression function is observed at the present stage of the Ukrainian traditional clothing development. The all-Ukrainian identity prevails the regional one in the modern Ukrainian embroidered shirt existence. The use of Ukrainian embroidered shirt has become the means to express pro-Ukrainian civic position for the representatives of other ethnic groups.

Keywords: Ukrainian clothes, urban everyday life, ethnic and cultural symbolic meaning of the clothing.